

DOUA SCRISORI INEDITE ALE LUI GEORGE BARIȚIU

Din galeria marilor personalități aflate în primul plan al evenimentelor sociale, politice și naționale majore din secolul trecut, se desprinde, în Transilvania, figura lui George Barițiu.

În acel veac de regenerare națională, Barițiu considera cultura ca mijlocul cel mai sigur pentru emanciparea generală a poporului român și contracaraarea politicii de deznaționalizare. În acest scop a stabilit legături cu fruntașii mișcării naționale din Transilvania (Simion Bărnuțiu, August Treboniu Laurian, Alesandru Papiu Ilarian etc.), cu personalități ale vieții politice, culturale din celelalte două țări românești (Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Cezar Bolliac, C. A. Rosethi, I. H. Rădulescu și alții). În același timp însă, Barițiu a purtat corespondență nu numai cu personalitățile românești, de marcă, din veacul trecut ci și cu o mulțime de corespondenți, care înțelegând imperativele momentului s-au situat pe linia realizării aspirațiilor de ridicare politică și națională a românilor. Aceștia i-au cerut sfatul, ajutorul „ascultându-l orbește în tot ce însemna acțiune politică sau culturală”¹. Zeci de mii de scrisori și documente stau mărturie asupra activității sale, căreia i-a imprimat o direcție clară: creșterea nivelului de educație și cultură a maselor, unitatea românilor de pretutindenă în simțire și cultură².

În Sălaj, George Barițiu a întreținut relații și legături cu George Pop de Băsești și Alimpiu Barbulovici. Cele două scrisori pe care le publicăm pun în lumină relațiile lui cu un alt sălăjan, luptător activ pentru drepturile românilor, și anume Andrei Cosma³. Conținutul scrisorilor vin să sublinieze, încă odată, implicarea fruntașilor luptei naționale a românilor transilvăneni, în tot ce era menit să contribuie la emanciparea acestui popor atât de vitregit.

---

¹ I. Chindriș, *Chipuri din hronicul neamului*, București, 1977, p. 134.

² Autorii lucrării *George Bariț și contemporanii săi* apreciază corespondența acestuia la circa unsprezece mii de scrisori.

³ Andrei Cosma a avut o contribuție însemnată la îmbunătățirea stării materiale a românilor sălăjeni. Actuar, protonotar la Tribunalul regesc din Zalău, prim-pretor al plășii Tășnad, el acționează pentru folosirea limbii române, pentru numirea românilor în posturi. La 1892 face parte din delegația celor 300 de români care au plecat la Viena pentru depunerea Memorandumului. Participă la înființarea Institutului de credit „Silvania” din Șimleu Silvaniei, fiind și directorul executiv al băncilor „Sălăjana” din Jibou, „Codreana” din Băsești și „Vulturul” din Tășnad. A contribuit la întemeierea Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, a Reuniunii Femeilor Române Sălăjene a Cassinei române din Șimleu Silvaniei și a primului institut tipografic românesc din Sălaj „Victoria”.

Om practic cu o deosebită capacitate organizatorică Barițiu s-a manifestat și în domeniul organizării școlilor și a răspîndirii cărților, care să stea la baza difuzării culturii în mase. Era deci normal ca Andrei Cosma să i se adreseze, în scopul înzestrării primei școli de fete, în limba română din Sălaj, înființată în 1888, la Șimleu Silvaniei, de către Reuniunea Femeilor Române Sălăjene, al cărui director era⁴.

Din răspunsul lui Barițiu, scrisoarea din 16 iunie 1889, aflăm că dat fiind cererea atît de mare de cărți, „mi se cer mereu de ași avea de o mie de florini“, nu a putut răspunde pînă nu a adus altele de la București. În activitatea sa de sprijinire a școlilor cu cărți, ceea ce nu puteau împlini tipografiile ardelene de la Blaj și Sibiu, era completat cu ceea ce puteau oferi cele din România.

Activitatea depusă de George Barițiu avea o direcție bine definită, difuzarea culturii în mase, transformarea culturii într-un instrument de emancipare generală a poporului. De aici interesul de a procura și răspîndi cărți școlilor, dar și în rîndul dascălilor, preoților, organizațiilor românești „fie institut sau persoană particulară, — scrie el în iunie 1889 —, numai sămînța să cadă pe loc arat bine“. O deosebită însemnătate acordă el, instruirii femeii, accesului ei spre cultură, în concepția sa, ea fiind cea care educă generațiile viitoare și de care e legată speranța și prosperitatea națiunii române. „Da zău, — scrie el în scrisoarea datată 1 august 1889 —, era timpul suprem ca generațiunile de astăzi să ia în mîinile lor educațiunea femeii noastre...“ Și scrie în continuare: „Ne costă mari greutăți și spese, este însă fără nici o asemănare mai presus interesul atît național cît și moral care ne obligă“.

În tendința de a sprijini aspirațiile social-naționale ale românilor din Transilvania, cu atît mai mult după instaurarea dualismului austro-ungar, el s-a bazat în mare măsură pe dreptul istoric. Din studiul istoriei a scos învățămintele care să arate contemporanilor săi metodele, mijloacele de luptă spre emancipare politică și națională. Așa se explică zelul depus de el pentru cercetări și lucrări de istorie, încununate cu opera sa de bază, *Părți alese din istoria Transilvaniei pe 200 de ani în urmă*, publicată spre sfîrșitul vieții (1889—1891)⁵. În acest sens scrisoarea adresată de el lui Andrei Cosma, în august 1889, vine să întregească concepția istoricului pentru care istoria reprezintă o armă de luptă: „Vă rog ca opul meu să-l judecați numai întru înțelesu sentențelor care se vîd ca motto! Între aceea erez că am făcut descoperiri din tristul trecut, de care generațiunile care ne succed se vor putea folosi prea bine, dacă vor voi și vor pricepe“.

În cuvîntul introductiv la volumul al III-lea, tipărit la 1891, intitulat „Contemporanilor de rămas-bun“, Barițiu după ce arată greutățile întîmpinate în alegerea critică a unui asemenea material expune motivația

⁴ R.F.R.S. și-a propus încă din 1886 înființarea unei școli de fete, dar din cauza atitudinii obstructioniste a autorităților școala s-a deschis abia în 1888. Ea a fost frecventată de fetele românilor din Șimleu Silvaniei și din localitățile Sălajului. Elevele fără posibilități materiale erau instruite gratuit.

⁵ Lucrarea tratează evenimentele secolelor XVIII și XIX, în special revoluția de la 1848 și perioada următoare, Barițiu scriind despre lucruri trăite, cunoscute.

unei asemenea lucrări: „Eu am promis să dau la lumină numai Părți alese de acelea, despre care cred eu, că cunoașterea acelor și studierea lor va folosi publicului român, cu care am trăit și am îmbătrinit în două generațiuni întregi“.

Deseori în scrisorile lui Barițiu apar referiri la aspecte ale asupririi naționale la care erau supuși românii și la lupta lor pentru drepturile și libertățile răpite.

Astfel, în scrisoarea din august 1889, el se referă la încercarea autorităților maghiare de condamnare a preotului Vasile Lucaciu, învinuit de „ațîțarea urei împotriva unei naționalități“ ce ar fi fost făcută în cadrul conferinței electorale de la Tăuții de Sus din 9 iunie 1887. Oficialitățile jandarmerești îl anchetează în Satu-Mare sub arest preventiv de 35 de zile și-l trimit în judecată. Procesul s-a judecat peste doi ani, în iunie 1889 și a avut un ecou deosebit în rîndul opiniei progresiste. Au relatat despre proces ziarurile *Gazeta Transilvaniei*, *Tribuna* exprimîndu-și solidaritatea cu justetea cauzei naționale pe care Lucaciu o apăra.

Pentru prima dată în analele justiției maghiare, un acuzat — Vasile Lucaciu și martorii săi, Ioan Pop, — protopop de Turț — și Al. Berinde, — protopop de Seini —, au refuzat să răspundă în limba maghiară înfruntînd chiar riscul unei sentințe defavorabile. Comiterea infracțiunii nu a putut fi dovedită, Tribunalul din Satu-Mare, la 8 iulie 1889, l-a achitat pe parohul Vasile Lucaciu⁶. La acest moment se referă în scrisoarea sa Barițiu, procesul fiind un mare triumf nu numai pentru românii din părțile nord-vestice, dar pentru întreaga Transilvanie: „Triumful domnului paroh dr. Lucaciu... , a produs bucurie cu atît mai mare cu cît ne temeam cu toții de un altu rezultat și cu cît ținuta preoțimei noastre din acelea comitate a fost un model, curajoasă și demnă peste toată așteptarea“. De altfel, Barițiu a urmărit îndeaproape activitatea politică a lui Lucaciu, care era unul dintre colaboratorii ziarului *Observatorul*⁷.

Cele două scrisori la care m-am referit au fost descoperite cu ocazia prelucrării fondului Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, care cuprinde și cîteva documente legate de înființarea școlii românești de fete din Șimleu Silvaniei⁸. Prin publicarea lor urmărim introducerea lor în circuitul științific și reliefaarea relațiilor lui George Barițiu cu Sălajul. În transcrierea lor ne-am orientat după normele de transcriere adoptate de colectivul care a editat lucrarea *George Bariț și contemporanii săi volumul I*.

ELISABETA MAROTI

⁶ Dr. Vasile Lucaciu luptător activ pentru unirea românilor, Cluj-Napoca, 1988, p. 23—24.

⁷ *Observatorul*, apăsarea de două ori pe săptămînă la Sibiu (1878—1885) sub conducerea lui George Barițiu.

⁸ Arh. Stat. Sălaj, fond Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni, dos. 93, f. 20 și 30.

1. 1889, iunie, 16, Sibiu. Răspunsul lui George Barițiu la scrisoarea lui Andrei Cosma prin care îl înștiințează că trimite un pachet de 45 de cărți pe seama Școlii de fete din Șimleu Silvaniei ca și pentru a fi împărțite românilor, printre care și vol. I al lucrării *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*.

Sibiu, 16 Iunie 1889

Preaonorate domnule,
Îmi zic și eu ca Wallenstein la Schiller:
Illo Komt spaet, erkomt aber doch⁹.

Vă sînt de mult datoriu cu un răspuns: Încît pentru bietul tînăr concurent la stipendiu veți fi văzut din actele comitetului că fiind stipendiul ca cele mai multe condiționat prin testament, nu se putea da în altă parte¹⁰.

Încît pentru cărți la școala de fete¹¹ înainte de a mai merge la București, nu mai aveam de acelea care să fie acomodable cel mult pentru docenți ori docente, că le dădusem pe toate, fiindcă mi se cer mereu de așa avea de o mie de fl(orini).

Mîne vi se trimite de aici 1 pachet cu 45 parte tomuri, parte mare broșurele, însă nu toate pentru biblioteca școalei d(umnea)v(oastră) de fete, ci eu le pun la dispozițiunea D(omniei) voastre, ca să alegeți din ele înțelepție și oricîte le veți afla corespunzătoare, să binevoiți a le transpune la acel institut din partea lui George Barițiu. Din opul meu¹² însă cu 1 exemplariu fi sînt datoriu Rever(endis-simei) Sale Domnului Vicariu AL(impriu) Barbulovici, căci d(omnia) sa m-a obligat în multe moduri¹³, iară 1 exempl(ar) din acea Istorie a Transilvaniei să meargă cu celelalte cărți pe care le veți destina pentru acea școală. Tot așa și Dicționarul ung(uresc)-romanes¹⁴.

Din ce veți afla cite 2 exemplare, veți da din ele ori unde veți afla D(omnia) V(oastră) cu d(om)n(ul) vicariu mai cu scop, fie institut sau persoană particulară, numai sămintia să cadă pe loc arat bine.

Vă rog ca opul meu să-l judecați numai întru înțelesu sentențelor care se văd puse ca motto! Intra aceea cred că am făcut descoperiri din tristul trecut, de care generațiunile care ne succed se vor putea folosi prea bine, dacă vor voi și vor pricepe.

Vă rog totodată pre toți binevoitorii mei ca să primiți salutările mele frățești și stringerea de mină călduroasă.

devotat
G. Barițiu

Arh. Stat. Sălaj, fond Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni, dos. 93, f. 30

⁹ „Illo Kom(m)t spaet er Kom(m)t aber doch“ („El vine tîrziu dar totuși vine“).

¹⁰ ASTRA acorda anual ajutoare pentru școli și studenți săraci.

¹¹ Este vorba de școala de fete din Șimleu Silvaniei.

¹² Este vorba despre *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*.

¹³ Alimpiu Barbulovici, vicar al Silvaniei și președintele despărțămîntului „Astrei” din Sălaj. Între cei doi bărbați s-a legat o strînsă prietenie.

¹⁴ Din rațiuni practice, Barițiu întocmește un dicționar maghiar-român, apărut în 1869, un altul româno-german, pregătește unul german-român.

2. 1889, august, 1, Sibiu. Răspunsul lui George Barițiu la scrisoarea lui Andrei Cosma, în care îi mulțumește pentru banii trimiși pentru cărți, cu referiri la importanța școlilor de fete pentru români și la triumful cauzei drepte a preotului Vasile Lucaciu.

Sibiu, 1 Aug(ust) n(ou), 1889

Preaonorate Domnule,

Se cuvenea să răspund la stimata D(umnea)voastră scrisoare din 22 și să Vă mulțănesc pentru suma de 25 fl(orini) v(alută) a(ustriacă) îndată în 26 Iul(ie), în care s-au înaintat de aici la adresa D(umnea)voastră 6 exemplare din bietul studiul meu bătrănesc¹⁵, dară după examene am rămas la biroul Asociațiunei singur, ceilalți oboșiți de muncă se află pe la apele minerale¹⁶.

Ne permiserăm a vă trimite 6 exempl(are) în loc de 5, unul adecă ca rabatu, după ce D(omnia) voastră nu ați reținut 10% din prețul celor 5 în sensul anunțului nostru¹⁷. Văzui că din Silvania mai cerură doi preoți; li s-au și trimis și sper citind nu le va părea rău de bani.

Am citit cu multă plăcere bucuria ce ați avut la școala fetițelor cu ocaziunea examenului. Avuse bunătate a-mi spune cite ceva și doamna Nichita¹⁸ despre acel rezultat frumos¹⁹. Da, zău, era timpul suprem ca generațiunile de astăzi să ia în miinile lor educațiunea femeii noastre, împresurate de tentațiuni fără număr din partea neîmpăcaților vrăjmași ai elementului nostru. Ne costă mari greutate și spese, este însă fără nici o asemănare mai presus interesul atît național cît și *mora*²⁰ care ne obligă.

Se văzură și aici la examenul nostru²¹ din urmă chiar și bărbații septuagenari cu ochii scăldați în lacrimi de bucurie.

Triumful domnului paroh dr. Lucaciu în această parte a țării noastre cît ține de la Brașov încoace pînă în munți și pînă în districtul Hațegului a produs bucurie cu atît mai mare cu cît ne temeam cu toții de un altu rezultat și cu cît ținuta preoțimei noastre din acelea comitate a fost de model, curajoasă și demnă peste toată așteptarea.

¹⁵ Se referă la *Părți alese din Istoria Transilvaniei*.

¹⁶ George Barițiu a avut o putere extraordinară de muncă și atunci cînd alții îi acordau prea puțin sprijin material sau moral, el se angaja la o muncă înrobitoare de unul singur.

¹⁷ Un exemplar din *Părți alese din Istoria Transilvaniei...*, vol. I, costa 5 florini.

¹⁸ Soția lui Ioan Nichita, avocat în Zalău, juristconsultul institutului „Silvania” din Șimleu Silvaniei, activ participant la viața economică, culturală și politică a Sălajului.

¹⁹ În anul 1889, cele 20 de eleve „au dat un examen strălucit satisfăcînd și celor mai exagerate așteptări” arată Aug. Vicaș în lucrarea sa *XXV de ani din viața Reuniunii Femeilor Române Sălăjene*.

²⁰ Sublinierea aparține autorului.

²¹ Autorul se referă la Școala civilă de fete din Sibiu, înființată de ASTRA la 15 septembrie 1886, cea dintîi de acest fel din Transilvania.

Oh, că-ci nu mai este în viață fericitul protopop Marcu²² cel torturat sufletește în Sătmar până la moarte. Ce satisfacțiune frumoasă ar fi fost și pentru dînsul.

Noi în cazuri de tot brutale cînd ni se resping petițiuni românești avînd mare scop în ochi, le facem pe voie. Școala odată înființată pentru totdeauna răs-plătește înmiit.

Pre lîngă mulțămîta mea fierbinte pentru osteneala ce ați pus în interesul studiului meu vă rog ca să împărțășiți la toți binevoitorii mei salutările cordiale de la

Al D(umnea)voastră
totdeauna stimătoriu și
devotat
Ge. Barițiu

Arh. Stat. Sălaj, fond Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni, dos. 93, f. 20

ZWEI UNVERÖFFENTLICHTE BRIEFE VON GEORGE BARIȚIU

(Zusammenfassung)

Durch die Veröffentlichung der beiden bisher unveröffentlichten Briefe von George Barițiu beabsichtigte der Verfasser, sie in den wissenschaftlichen Kreislauf einzuführen. Gleichzeitig wurden George Barițius Beziehungen zu einem anderen Sălajer, und zwar zu Andrei Cosma, einem Kämpfer für die wirtschaftliche, soziale und nationale Emanzipierung der Rumänen, hervorgehoben.

²² (Ioan) Marcu, titular la catedra de limba și literatura română la Liceul de stat romano-catolic din Satu-Mare. Această catedră a fost înființată de antecesorul său, Petru Bran, la 1862. Bun român, Marcu nu a avut însă energia și puterea de muncă a lui Bran. La 1878 este numit la această catedră Vasile Lucaciu, care o va ocupa timp de 7 ani. În 1885, autoritățile administrative și școlare pun însă la cale destituirea sa din postul de profesor, iar pentru a nu părea o măsură discriminatorie i se oferă funcția de inspector școlar, pe care însă o refuză, preferînd parohia comunei Șişești (cf. V. Bojor, *Episcopii diecesei gr. cat. de Gherla*). Comen-tînd acest act, Barițiu avea să scrie la vremea respectivă în nr. 104 al *Observato-rului*: „Țineți însă minte că nici în Sătmar nu este în joc persoana ci ca și la Cluj, catedra pe care nu o mai vor. Persoana e numai pretextul: limba și literatura noastră este totul”.